

Megkezdődött a Mátyás-templom belső helyreállítása

Idegenforgalmi látványosság is lesz a Várnegyed nagy értékű műemléke

A Várnegyed évszázados utcaival, tereivel, épületeivel Budapest legnagyobb műemlékközpontja. Ebben a környezetben egyedülálló, hatalmas műkincsként emelkedik ki a nemzet történelmi múltjában századokon át oly nagy szerepet betöltött budavári Mátyás-templom. A második világháborúban, a náci-nyilas őrjengés következményeként a várnegyedet ért annyi háborús pusztítással együtt a Mátyás-templom is mérhetetlen kárt szenvedett. Több mint tíz évig tartott a templom külső helyreállítási munkája, amíg végre ma újra régi szépségében tündököl a főváros e nevezetes építészettörténelmi alkotása. Az Országos Műemléki Felügyelőség által végzetett külső helyreállítási munkák mintegy harminkét millió forintba kerültek és tavaly tavasszal fejeződtek be. Néhány hónappal később hozzáálltak a templom belső helyreállítási munkáinak előkészítéséhez. A munkálatokat a Fővárosi Műemlék Felügyelőség végzetteti.

A templombelső helyreállítását tervező Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem építészettörténelmi tanszéke, amelyet dr. Major Máté tanár, Kossuth-díjas akadémikus vezet, dr. Zádor Mihály docens, tervezőmérnök irányításával tanulmánytervet készített a budavári főtemplom belső helyreállításával kapcsolatos feladatokról.

A Mátyás-templom — a benne létesített, állandó jellegű egyházművészeti kiállítással — a főváros egyik nagy idegenforgalmi értéke is, a templomot századok tekintik megévenként, köztük igen nagy számban a hazánkat látogató külföldiek. A templombelső sajátságosan komplikált kérdései miatt különösen nagy gondal készülnek a kiviteli tervezéshez. Ezt a célt szolgálja az egyetem tanulmányterve, amely több vitás kérdést vet fel, mielőtt véglegesen elkészítenék a nagyműltű műemlék-templom belső helyreállításának kiviteli tervét.

A tanulmányterv utal arra, hogy a XIII. század közepén épült templomnak — mint néhai dr. Csemegi József alapos kutatómunkája alapján feltételezték — a Magyarországon megfordult nagy francia építőművész: Villard de Honneourt volt a tervezője. Az 1260—1270 közti esztendőkből a templom építésének sajátos stílusát az észak-francia katedrálisépítészeti — a rhemsi—amiens-i stílusokról — Nyugat-Németországon átszűrt formatanultságát tanúsítja. A XIV. század végén meglehetősen rongált állapotban levő főtemplomot a XV. század elején helyreállították, új kápolnák épültek. Ekkor épült meg Gara Miklós nádor családi kápolnája. A templom mindjában elvesztette XIII. századi franciás karakterét, egyre inkább a XV. századi közép-európai német csarnoktemplomok stílusába illeszkedik.

Az épület végleges középkori formája Hunyadi Mátyás király idejében alakult ki. Megépítették a déli, úgynevezett Mátyás-tornyot. Az építés befejezésének dátumát meghatározta a torony harmadik emeletén elromló, illetve megsérült szoborok vizsgálata. A szobrok a labdarúgó-VB mér-

kassai—bécsi építő páholy alkotó tevékenységének körébe utal. 1526-ban, Budavára első török megszállásának idejében a főtemplomot súlyos kár érte, középkori tetőszerkezetét, belső kialakítását, festését tűzvész pusztította el. 1541-ben a főtemplomot török dzsámivá alakították át, középkori festését bemeszelték, Korán-idézetekkel és török ornamentális motívumokkal díszítették.

Buda visszafoglalása, 1686 után megkezdték a templom helyreállítását, de az építkezés sok középkori emlék áldozattal járt. Ebben az időben épült ki az északi barokk kápolnasor. 1723-ban, a budai nagy tűzvész alkalmával a főtemplom nyugati oromzata beomlott, az épület boltozatai megrongálódtak, a helyreállítás azonban nem vonta maga után a középkori részletek pusztulását. Újabb nagyszabású munkálatokra már csak akkor került sor, amikor Schulek Frigyes, korának nagy építőművésze megbízást kapott, hogy a roskadozó, többszörösen átépített főtemplomot a középkori fényében újítsa fel a millenniumi ünnepségekre.

Az egyetem által készített tanulmányterv részletesen foglalkozik a Schulek-féle helyreállítási műemléki értékelésével.

Schulek Frigyes, a helyreállítás akkori szemléletét tekintve, két lehetőség között választhatott: a főtemplomot vagy a legkorábbi, a XIII. századi bazilikai állapotának megfelelően rekonstruálja, vagy a legutolsó, XV. századi gótikus példát, a csarnoktemplommá való átépítés korának megfelelően építi újjá. A nagy építőművész az utóbbi lehetőséget választotta, tevékenysége főleg rekonstrukciós jellegű volt. Schulek azonban figyelembe vette, hogy a templom legnagyobb része tulajdonképpen a XIII. század megmaradt hagyatéka, így a főszentély boltozata és a főhajó nagy része. Helyreállítási munkájában három elvet alkalmazott, és ennek megfelelően a helyreállított főtemplom egy része hiteles másolat, másik része rekonstrukció, harmadik része pedig új tervezés.

Felvetődik a kérdés ezek után: vajon a Mátyás-templom jelenlegi állapota »Schulek-műnek«, tehát jellegzetesen eklektikus alkotásnak tekinthető-e, ahogyan azt gyakran állítják, vagy pedig a maga korá alapelvei szerint végzett műemlék-helyreállításnak? A kérdést így is feltehetik: a Mátyás-templom mennyivel inkább tekinthető középkoribb katedrálisnak, mint például a kölni dóm, a prágai Szent Vitus székesegyház, vagy a kassai dóm? A válasz erre az, hogy lényegében nem sok különbség van köztük, a prágai székesegyház hatalmas nyugati tornyai semmivel sem középkoribbak, mint a Mátyás-templomé, mégsem tekintik eklektikus alkotásnak.

A templom falfestése okozza a legtöbb gondot a belső helyreállítás tervezőinek. A templom figurális és ornamentális díszítésű belső terében ugyanis — mint a tanulmányban a templom mai állapotát lerögzítő fejezete megállapítja — erősen rongáltak a díszfestések. A falképek közül, amelyek Székely Bertalan és Lotz Károly egyházi tárgyú és a nemzeti történelemből vett témájú munkái, több figurális faldíszítés teljesen vagy félig elpusztult, egyik-másik egyáltalában nem restaurálható, vagy a hiányzó részek miatt csak részben hozhatók helyre. A múlt század végén alkotott ornamentális falfestések teljes egészét egyébként 1936—1942 között a Beszédes festőcég átfestette.

A templombelső helyreállítása részben már megkezdődhetett. Erről dr. Zádor Mihály docens, akinek tervező művezetése mellett végzik a munkát, ezeket mondta:

— A Lorettói kápolnában kísérletképpen megkezdjük a munkát. Itt ornamentális és

figurális faldíszítés van, Székely Bertalan bibliai jeleneteket ábrázoló falképe. A falfestést az Építésiügyi Minisztérium szakipari vállalata végzi Takács Ferenc iparművész vezetésével. A Lorettói kápolnában van egy olyan rész, amelyet a Beszédes-cég nem festett át. Ezt vettük alapul, keresve azokat a részeket, amelyek nem kellett a Beszédes-cégnek dolgoznia. A munkát a Gara-kápolna helyrehozásával folytatjuk. Egyik ablak felett felfedeztünk olyan kis részt, amely az eredeti minták idejéből maradt meg. A megmaradt kis festés hiteles, ennek segítségével lehetne az eredeti állapotot leginkább megközelíteni. Különösen nehéz a probléma ott, ahol nagy területen hiányzik a falfestés, így a boltozatoknál.

A templombelső kiviteli terve után érdeklődtünk a tervező mérnöktől.

— A tervezésnél a legnagyobb probléma a templombelső nagyfokú pusztulása — mondotta dr. Zádor Mihály docens. — A templom falfestményei rendkívül rongált állapotban vannak. Felvetődött olyan kérdés is, hogy a helyreállítást úgy lehetne megoldani, ha ugyanazt a falfestést állítanánk helyre, ami Schulek idejében volt. Ez volna a tökéletes és logikus megoldás. A probléma ott keletkezett, hogy vannak olyan részletek, amelyeknek nem találhatók meg az eredeti kartonjai. A Székely Bertalan és Lotz Károly festmények kartonjainak nagy része a háború alatt elpusztult. De ez a megoldás elvileg is problematikus, mert a figurális képek önmagukban is sok nehézséget adnak. Ugyanis, ha színes képek alapján hozzák rendbe őket, akkor az már nem az előbbi mester kezenymán keletkezett mű, akármilyen neves mester festi vissza. A figurális képek csaknem összes kartonja elpusztult. Az ornamentális részeké — részben — a Kiscelli Múzeumban vannak.

A tanulmányterv szerint a falfestésekben a Schulek-féle állapot teljes mértékben ma már nem állítható vissza, és ezért a hajóban festés nélküli megoldást javasol. A döntés szerint hézagos visszaállítás készül, olyan kiegészítéssel, amely nem hamisítja meg az eredeti díszítőfestést.

Egész sor problémát kell megoldani a templombelső helyreállítási munkák során a falfestésen kívül. Mindenekelőtt meg kell oldani a templom szigetelésének és fűtésének kérdését. Egyik nagy probléma a villamosági berendezések megoldása.

A kiviteli terv elkészítésénél figyelembe veszik már azt is, hogy a templomban megrendezésre kerülő, nagy látogatottságú hangversenyek alkalmából a templomterv megfelelő fényhatásokat kapjon, egyes részeket külön is megvilágíthassanak. Ezenkívül a templomban létesített egyházművészeti múzeum helyiségei is nagy fényintenzitású világítást kapjanak. A kiviteli terv figyelme kiterjed majd a templom hangtechnikai berendezésére is, amely különösen alkalmasá teszi hangversenyek megtartására a nagy idegenforgalmat vonzó budavári Mátyás-templomot.

Környei Elek